

OVER DE OORLOG

Een programma over de oorlog, die van alle tijden is

**4MEI
PROJEKT**

2015

CONCERTEN 2015

Zaterdag 18 april	20.15 uur	Lutherse Kerk	Groningen
Zaterdag 25 april	20.00 uur	Centrum Kabzeël	Appingedam
Maandag 4 mei	21.00 uur	Lutherse Kerk	Groningen
Zondag 10 mei	15.00 uur	Nassaukerk	Amsterdam,
i.s.m. het Amsterdamse koor Straat en Dijk			

UITVOERENDEN

Het 4 Mei-Projekt is in 1979 opgericht, geïnspireerd door het anti-fascistische verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. De vereniging organiseert jaarlijks een concert op 4 mei in Groningen, in het kader van de dodenherdenking, en een aantal concerten in andere plaatsen in binnen- of buitenland. Jaarlijks kiezen we een nieuw thema dat betrokkenheid uitdrukt met vrede en sociale rechtvaardigheid, en dat de herdenking van het verleden verbindt met actuele situaties. Daarbij wordt gezocht naar een uitdagende muzikale vorm, waarbij regelmatig compositieopdrachten worden gegeven aan hedendaagse Nederlandse componisten. Een relevant thema, vormgegeven in een interessant concert.

Koor 4 Mei-Projekt Groningen, o.l.v. Pieter Kole
In Amsterdam ook: Koor Straat en Dijk, o.l.v. Jelle Leistra

Piano: Olga Karelova

Accordeon: Theo Bodewits

Slagwerk: Tsjisse de Jong

Dirigent Pieter Kole

Pieter Kole is sinds 1997 de vaste dirigent en artistiek leider van het 4 Mei-Projekt.

Hij studeerde in Leeuwarden en Groningen orgel en koordirectie. Daarna volgden diverse cursussen in koor- en orkestdirectie en een Docentenopleiding Koorscholing (SNK). Hij treedt zelf op als organist en als bariton in het koor Schola Liturgica en heeft in en na zijn opleiding een groot aantal koren en ensembles gedirigeerd.

Olga Karelova, piano

Olga Karelova studeerde piano en koordirectie aan het Oeral Conservatorium (Jekaterinenburg, Rusland). Zij werkte als assistent-dirigent en pianobegeleider aan het Oeral Staats Conservatorium. In 2000 begon zij haar studie aan het huidige Prins Claus Conservatorium bij Paul Komen, waar ze in 2004, met solowerken en werken voor 2 piano's, afstudeerde met een cijfer 9,5. In 2006 werd zij 'Master of Music' aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag.

Olga werkt regelmatig mee als pianiste, assistent-dirigent en consultant bij diverse projecten en verenigingen. Zij is dirigent van 2 koren. Sinds 2005 begeleidt zij het 4 Mei-Projekt.

Tsjisse de Jong, slagwerk

Tsjisse de Jong studeerde klassiek slagwerk en jazz drums aan het Prins Claus Conservatorium in Groningen. In 1995 begon hij les te geven aan drummers, studeerde psychologie en pakte vervolgens het geven van drumlessen weer op. Hij speelde mee in muziekprojecten van orkesten (NNO, NSO), ensembles (Prime Orkestra, Icebreaker) en koren (Femmes Majeures, Capella Frisiae en natuurlijk 4 Mei-Projekt). Hij drumt vooral in latin- en jazzbands (o.a. Los Bomberos) en in combo's van vocal groups (o.a. Tous les oiseaux de l'Europe). In 1996 trad hij voor het eerst samen op met het 4 Mei-Projekt.

Theo Bodewits, accordeon

Na zijn studie accordeon volgde Theo Bodewits diverse masterclasses. Hij speelt mee bij vele concerten voor eigentijdse muziek en bij muziek- en theaterproducties in binnen- en buitenland. Verder verdiepte hij zich in de bouw en constructie van verschillende typen accordeons en aanverwante instrumenten. Hij was halve finalist tijdens het Internationaal Gaudeamus Vertolkers Concours en eindigde hoog bij diverse andere concoursen. Theo is als docent accordeon verbonden aan Nederlandse opleidingen en aan de Carl von Ossietzky Universiteit in Oldenburg. Door de jaren heen heeft Theo al meerdere malen met het 4 Mei-Projekt opgetreden.

Koor 4 Mei-Projekt

Sopranen

Anne van Lissa
Bea Koerts
Hinke de Boer
Jansje Kolthof
Jolanda Hutte
Josien de Looze
Josta de Jong
Marijke Baljon
Monique Wientjes
Petra Koopman
Rita Willink
Winy Verdegaal

Tenoren

Cock Voorn
Fred Kamminga
Harry Berghuis
Jaap Zijp
Rob Hennekens
Wil Mulder

Alten

Alian Bergsma
Ellie Rohde
Elly Landman
Els Otten
Else Janssen
Emmy Bremer
Hermien Bazuin
Lena Halgasová
Lian Rombouts
Liesbeth Volbeda
Margien Bouma
Marjolein de Jong
Ria Havinga

Bassen

Eric Sander
Jan Timmer
Simon Gjaltema
Willem de Lange
Wim Berg

Regie en vormgeving: Ton Rohde Theatremaker Groningen

*Regisseerde o.a. 'De Sjostakovitsj-show' en Iquique voor het koor
De Volksstem*

Dramaturgie: Anne van Lissa

Techniek: Louwrens Ellens

OORLOG IS VAN ALLE TIJDEN EN PLAATSEN

In 2014 was het 100 jaar geleden dat de Eerste Wereldoorlog begon. In datzelfde jaar was het 25 jaar geleden dat de Berlijnse Muur werd afgebroken en we even het idee kregen dat vrede in de wereld mogelijk was. Die illusie waren we snel kwijt: intussen hebben we alweer heel wat oorlogen achter de rug, o.a. Joegoslavië, Afghanistan en Soedan, en lopen er conflicten in o.a. Irak, Syrië en Oekraïne. Het neerschieten van de MH17 bracht oorlogshandelingen dichterbij dan we tot dan toe hadden ervaren. Blijkbaar slaagt de mens er niet in om zonder oorlog te leven, ongeacht de prijs. Wij zingen over de verwoestingen, het massale en zinloze sterven, het gemis van dierbaren, het rechtvaardigheidsgevoel dat mensen soms oproept om mee te vechten en over de zo gewenste vrede. Wat kunnen we aanvangen met die conflicterende kanten van de oorlog? Welke keus zouden we zelf maken als we er voor stonden?

De oudste tekst die we zingen is uit Klaagliederen, de nieuwste is uit 1972. De nieuwste composities zijn 3 stukken van Rzewski, gebaseerd op bestaande teksten, die in 2013 op muziek zijn gezet in verband met de herdenking van de Eerste Wereldoorlog.

We zouden willen dat we het concert konden eindigen met vrede, maar dat staat te ver af van de werkelijkheid van vandaag.

PROGRAMMA

L'Homme armé	anoniem, 15 ^e eeuw;arr. Pieter Kole, 2014
Sag mir where les fleurs have gone	Pete Seeger, 1955; arr. Willem de Lange, 2015
Stimmen aus dem Massengrab	Erich Kästner, Stefan Wolpe, 1928
The Voice of Belgium	Irving Berlin, 1915
Angststorm	August Stramm, 1915; vert. Tom Lanoye
La chanson de Craonne	anoniem, 1917
Sonate nr. 6 voor piano	Galina Oestvolskaja, 1988
Wie liegt die Stadt so wüst	Klaagliederen, Rudolf Mauersberger, 1945
Yellow after the rain	Mitchell Peters
Uit de liederencyclus 'Aan de deserteurs' van Frederic Rzewski, 2013	
- Ne servir plus	Étienne de la Boëtie, 1548
- Polla ta deina	Sofokles (uit 'Antigone') ca. 450 v.Chr.
- I will not serve	James Joyce, 1916
Funeral Anthem uit 44 Harmonies from 'Apartment house 1776'	John Cage, 1975-1976
Einde en Begin	Wisława Szymborska, 1993; vert. Gerard Rasch
Vrede	C.S. Adama van Scheltema, 1916; Hendrik Andriessen, 1923
en nog een laatste lied op tekst van Allen Ginsberg, 1972	

gelieve tussen de onderdelen door niet te applaudiseren

TEKSTEN

L'Homme armé

tekst anoniem ca. 1450; arrangement Pieter Kole 2014

Een tekst uit de tijd dat Constantinopel ten val kwam en de Ottomaanse legers ook Midden-Europa bedreigden.

L' homme armé doibt on douter.

On a fait partout crier que chascun se viengne armer d'un haubregon de fer.

De gewapende man moet men vrezen.

Overall is omgeroepen dat een ieder zich wapene met een maliënkolder.

Sag mir where les fleurs have gone

Pete Seegers 1955; arr. Willem de Lange 2015

Dit oorspronkelijk Oekraïense volksliedje is als protestlied door Pete Seegers en daarna door velen in veel talen gezongen, onder anderen door Marlene Dietrich. De verschillende talen hebben allemaal een iets andere sfeer, misschien hoort u dat terug in deze compositie.

Where have all the flowers gone, long time passing?

Where have all the flowers gone, long time ago?

Where have all the flowers gone? Young girls have picked them everyone.

When will they ever learn?

Where have all the young girls gone, long time passing?

Where have all the young girls gone, long time ago?

Where have all the young girls gone? Gone for husbands, everyone.

When will they ever learn?

Sag mir wo die Männer sind. Wo sind sie geblieben?

Sag mir wo die Männer sind. Was ist gescheh'n?

Sag mir wo die Männer sind. Zogen fort, der Krieg beginnt.

Wann wird man je versteh'n?

Sag wo die Soldaten sind. Wo sind sie geblieben?
Sag wo die Soldaten sind. Was ist gescheh'n?
Sag wo die Soldaten sind. Über Gräbern weht der Wind.
Wann wird man je versteh'n?

Il est fait de tant de croix, le temps qui passe
Il est fait de tant de croix, le temps passé.
Pauvres tombes de l'oubli, les fleurs les ont envahies (*overwoekerd*)
Quand saurons-nous un jour?

Qui peut dire où sont les fleurs du temps qui passe?
Qui peut dire où sont les fleurs du temps passé?
Quand à la saison jolie, les jeunes filles les ont cueillies.
Quand saurons-nous un jour? Quand saurons-nous.... jamais?

Stimmen aus dem Massengrab

Stefan Wolpe, tekst Erich Kästner; arr. Pieter Kole

Kästners eigen ervaringen in de Eerste Wereldoorlog hebben geleid tot
zijn sterk anti-militaristische houding.

Da liegen wir und gingen längst in Stücken.
Ihr kommt vorbei und denkt: sie schlafen fest.
Wir aber liegen schlaflos auf dem Rücken,
weil uns die Angst um euch nicht schlafen lässt.

Wir haben Dreck im Mund. Wir müssen schweigen
und möchten schreien bis das Grab zerbricht!
Und möchten schreiend aus den Gräbern steigen!
Wir haben Dreck im Mund. Ihr hört uns nicht.

Ihr hört nur auf das Plaudern der Pastoren,
wenn sie mit ihrem Chef vertraulich tun.
Ihr lieber Gott hat einen Krieg verloren
und lässt euch sagen: Lasst die Toten ruhen!

Ihr dürft die Angestellten Gottes loben,
sie sprachen schön am Massengrab von Pflicht.
Wir lagen unten, und sie standen oben.
“Das Leben ist der Güter höchstes nicht”.

Da liegen wir, den toten Mund voll Dreck
und es kam anders, als wir sterbend dachten.
Wir starben. Doch wir starben ohne Zweck.
Ihr lasst euch morgen, wie wir, gestern, schlachten.

Vier Jahre Mord, und dann ein schön Geläute!
Ihr geht vorbei und denkt: sie schlafen fest.
Vier Jahre Mord, und ein paar Kränze heute!
Verlasst euch nie auf Gott und seine Leute!
Verdammt, wenn ihr das je vergesst!

The Voice of Belgium

Irving Berlin

solist Cock Voorn

Irving Berlin was een kind van straatarme Russische Joden, die naar New York kwamen om de pogroms te ontvluchten. Hij schreef dit lied in zijn bekende Broadwaystijl, om Amerikaanse rekruten op te roepen het kleine, verwoeste België te hulp te komen, dat tussen twee strijdende legers vermorzeld dreigde te worden.

There's a land where hearts are aching and eyes are wet with tears.
It's the land where hearts are breaking when the smoke of battle clears
There's a voice that seems to haunt me when the shades of night appear
'Tis the mournful voice of Belgium ringing in my ear.

Refrein: I hear the voice of Belgium calling far across the sea
I speak of wives and mothers waiting patiently
I hear the cries of children praying, sad as they could be.
I can hear them say "Please send my Daddy back to me".

Hear a voice that rings with sorrow, it mournfully imparts
That the news of each tomorrow means a thousand broken hearts.
See a hand stretch'd out for mercy with a plea to every man.
'Tis the call for help from Belgium – answer if you can!

Angststorm

August Stramm; vertaling Tom Lanoye

Begin 20^e eeuw ontstond de overtuiging dat de bestaande
kunstvormen niet meer in staat waren de werkelijkheid vorm te geven.
Stramm zocht naar manieren om de heftige krachten van zijn tijd te
begrijpen en uit te drukken. Hij stierf in 1915 op het slagveld.
Het gedicht vertolkt de angstige ervaringen op het helse slagveld,
uitmondend in een aarzelend verzet: ik.

huiveren
ik en ik en ik en ik
huiveren bruisen suizen
ruisen roezen razen vrezen
raken versplinteren roken
verbranden verblinden
suizen bruisen
vergruizen
verbinden
kruisen
suizen
huiveren-
ik.

La chanson de Craonne

anoniem

solist Harry Berghuis

Deze oproep tot muiterij is in Frankrijk verboden geweest tot in de jaren '70. Er is nooit ontdekt wie de tekst geschreven heeft, maar het lied, op een bekende cafémelodie uit die tijd, werd op veel plaatsen stiekem gezongen.

Quand au bout d'huit jours,
le repos terminé,
On va reprendre les tranchées,
Notre place est si utile
Que sans nous, on prend la pile.
Mais c'est bien fini, on en a assez,
Personne ne veut plus marcher,
Et le coeur bien gros,
comme dans un sanglot
On dit adieu aux civ'lots.
Même sans tambour,
même sans trompette,
On s'en va là-haut
en baissant la tête.

– Refrain:

Adieu la vie, adieu l'amour,
Adieu toutes les femmes.
C'est bien fini, c'est pour toujours,
De cette guerre infâme.
C'est à Craonne, sur le plateau,
Qu'on doit laisser sa peau
Car nous sommes tous condamnés
Nous sommes les sacrifiés !

*Als na een week het verlof voorbij is
Gaan we terug naar de loopgraven,
Wat zijn we toch onmisbaar
Zonder ons is het land de klos.
Maar genoeg is genoeg, we
hebben er tabak van
Niemand wil nog langer marcheren
Met bezwaard hart en een brok in
de keel
Verruilen we ons burgerkloffie
weer voor het uniform
Zonder tromgeroffel of zelfs
trompetgeschal
Gaan we naar het slagveld, met
hangend hoofd*

– Refrein:

*Adieu leven, adieu liefde
Adieu vrouwvolk
Het moet maar voor eens en altijd
Afgelopen zijn met deze
schandelijke oorlog
Op het plateau van Craonne
Gaan we eraan
Want wij zijn allen verdoemd
De slachtoffers, dat zijn wij!*

Huit jours de tranchées,
huit jours de souffrance,
Pourtant on a l'espérance
Que ce soir viendra la relève
Que nous attendons sans trêve.
Soudain, dans la nuit et dans le silence,
On voit quelqu'un qui s'avance,
C'est un officier des chasseurs à pied,
Qui vient pour nous remplacer.
Doucement dans l'ombre,
sous la pluie qui tombe
Les petits chasseurs
vont chercher leurs tombes.

C'est malheureux de voir
sur les grands boulevards
Tous ces gros qui font leur foire;
Si pour eux la vie est rose,
Pour nous, c'est pas la même chose.
Au lieu de se cacher,
tous ces embusqués,
Feraient mieux de monter aux
tranchées
Pour défendre leurs biens,
car nous n'avons rien,
Nous autres, les pauv' puros.
Tous les camarades sont enterrés là,
Pour défendre les biens
de ces messieurs-là.

Ceux qu'ont l' pognon,
ceux-là reviendront,
Car c'est pour eux qu'on crève.
Mais c'est fini, car les trouffions
Vont tous se mettre en grève.
Ce sera votre tour, messieurs les gros,
De monter sur le plateau,
Car si vous voulez faire la guerre,
Payez-la de votre peau !

*Een week in de loopgraven,
een week vol lijden,
Toch is er die hoop
En de niet aflatende verwachting
Dat we 's avonds worden afgelost
Dat we plotseling
in de nachtelijke stilte
Iemand zien naderen
Een officier van de infanteristen
Die voor vervanging komt zorgen.
Onhoorbaar, onzichtbaar,
in de regen die valt
Gaat het voetvolk zijn graf tegemoet.*

*Het doet pijn om,
op de grote boulevards,
De welgedane burgers
feest te zien vieren
Voor hun is het leven rozengur,
Voor ons is er geen lol aan
In plaats van hun snor te drukken
Moesten die vrijgestelden zelf
maar eens de loopgraven in gaan
Om hun have en goed te verdedigen
Want wij, arme sloebers, hebben niets
Al onze maten die het bezit van die
heren verdedigden
Liggen daar begraven*

*Zij met de poen komen goed weg
Voor hen creperen wij.
Maar basta!
Want de soldaatjes gaan in staking
Het is nu aan u, hoge heren,
Om het plateau te betreden
Want als u zo nodig oorlog wilt
Betaal die dan met uw eigen leven.*

Sonate nr. 6

Galina Oestvolskaja

Oestvolskaja (1922-2006) sloot zich af van de wereld en plaatste zichzelf - grotendeels vrijwillig - buiten de maatschappij én de muziekgeschiedenis. Tijdens de periode van verplicht atheïsme en de Sovjet-Russische antiklerikale politiek, toen iedere uiting van religie zwaar werd bestraft, heeft zij in haar meedogenloze en compromisloze muziek geen enkele moeite gedaan om zich achter wat dan ook te verschuilen. Haar stijl is uitermate intens: beuken, kloppen en hameren op de pianotoetsen, met de vuisten, met de vlakke hand of met de hele onderarm. In de context van dit programma vertolkt dit stuk het verwoestende geweld van bombardementen op steden.

Wie liegt die Stadt so wüst

Rudolf Mauersberger

Het stuk is geschreven door de dirigent van het beroemde jongenskoor van de Kreuzkirche in Dresden. Bij de bombardementen kwamen ook 11 zangertjes om. Kort na de bevrijding werd dit werk uitgevoerd in de puinhopen van de kerk, met wat er van het koor over was. De tekst is uit Klaagliederen, over de verwoesting van de tempel in Jeruzalem door de Babyloniërs in 586 v.Chr. en het begin van de Babylonische ballingschap. We willen met dit lied stilstaan bij alle steden die in oorlogen werden en worden verwoest.

Wie liegt die Stadt so wüst, die voll Volks war.

Alle ihre Tore stehen öde.

Wie liegen die Steine des Heiligtums vorn auf allen Gassen zerstreut.

Er hat ein Feuer aus der Höhe in meine Gebeine gesandt und es lassen walten.

Ist das die Stadt, von der man sagt, sie sei die allerschönste,
der sich das ganze Land freuet.

Sie hätte nicht gedacht, dass es ihr zuletzt so gehen würde;
sie ist ja zu greulich heruntergestoßen und hat dazu niemand, der sie tröstet.

Darum ist unser Herz betrübt und unsere Augen sind finster geworden:
warum willst du unser so gar vergessen und uns lebenslang so gar verlassen!

Bringe uns, Herr, wieder zu dir, dass wir wieder heimkommen!

Erneue unsre Tage wie vor alters.

Herr, siehe an mein Elend!

Yellow after the rain

Mitchell Peters

Het stuk sluit vooral in sfeer aan bij de voorgaande en volgende liederen.

Drie liederen van Frederic Rzewski uit de liederencyclus ‘Aan de deserteurs’

Deze 3 stukken zijn geschreven in 2013 in de aanloop naar de herdenking van de “Groote Oorlog”, gebruikmakend van bestaande teksten. Het gezamenlijke thema is de moed om nee te zeggen tegen het gezag wanneer dat nodig is om voor je principes op te komen.

- Ne servir plus

tekst Étienne de la Boétie

De la Boétie schreef zijn essay “over de vrijwillige slavernij” in 1548, al op 18-jarige leeftijd.

Pauvres et misérables peuples insensés! Tout ce malheur, cette ruine, vous vient non pas des ennemis, mais certes, oui bien, de l’ennemi.
Et de celui que vous faites si grand qu’il est, pour lequel vous allez à la guerre!
Vous ne refusez point de présenter à la mort vos personnes!

Celui qui vous maîtrise tant n’a que deux yeux, n’a que deux mains, n’a qu’un corps, et n’a autre chose que ce qu’a le moindre homme, sinon que l’avantage que vous lui faites pour vous détruire. D’où a-t-il pris tant d’yeux, dont il vous épie si vous ne les lui bailliez?

Comment a-t-il tant de mains, tant de mains pour vous frapper, s’il ne les prend de vous?

Les pieds dont il foule vos cités, d’où les a-t-il, s’ils ne sont des vôtres?

Comment a-t-il aucun pouvoir sur vous que par vous? Vous nourrissez vos enfants enfin qu’ il les mène en ses guerres!

De tant d’indignités, vous pouvez vous en délivrer si vous essayez non pas de vous délivrer, mais seulement de le vouloir faire. Soyez résolu de ne servir plus, et vous voilà libres! (...)

Arm, ellendig en dwaas volk! Al dat ongeluk, dat verval worden niet alleen door de vijand veroorzaakt, maar ook door die andere tegenstander die jullie zoveel macht toekennen dat jullie zelfs voor hem de oorlog in gaan! Uit vrije wil bieden jullie je aan om te sterven!

Hij die jullie onderwerpt heeft maar twee ogen, twee handen, een lijf, net zoals iedereen. Maar wel met het voorrecht dat jullie hem verlenen om jullie te vernietigen. Heeft hij al die ogen waarmee hij jullie beloert niet van jullie gekregen? Zijn al die handen waarmee hij jullie slaat niet jullie eigen handen? En de voeten waarmee hij jullie steden vertrapt, zijn dat niet jullie eigen voeten?

Haalt hij elke macht om over jullie te heersen niet bij jullie zelf vandaan? Jullie voeden je kinderen op als offer voor zijn oorlogen! Om je te bevrijden van zoveel schande hoeft je dat alleen maar te willen. Weest vastbesloten om geen slaaf meer te zijn, en jullie zijn vrij. (...)

Daarmee verkruijmt het voetstuk van de tiran en komt hij ten val;
het volk applaudisseert.

- Polla ta deina

tekst Sofokles, uit 'Antigone'

Antigone heeft haar in vijandelijke dienst gesneuvelde broer begraven tegen het uitdrukkelijke bevel van de heerser, Kreon. Voor haar staan de wetten van de goden boven de wetten van het wereldlijke gezag.

Koor: Polla ta deina, k'ouden anthroopou deinoteron pelei.

Kreon: Se, fès è katartnei mè dedrakenai tade?

Antigone: Kai fèmi drasai k'ouk aparnoumai to mè.

Kreon: Kai dèt'etolmas tousd' hyperbainein nomous?

Antigone: Ou gar ti moi Zeus èn ho kèruuxas tade.

Koor: Het vreselijke kent vele vormen, maar er gaat niets boven de mens.

Kreon: Jij, geef je toe dat je dat hebt gedaan? Ontken je het niet?

Antigone: Ja, dat beken ik en ik verloochen het niet.

Kreon: En je hebt het toch gewaagd die wetten te overtreden?

Antigone: Het was immers niet Zeus die ze mij heeft verkondigd.

- I will not serve

tekst James Joyce

Uit de roman 'Portrait of the artist as a young man'.

I will tell you what I will do and what I will not do. I will not serve that in which I no longer believe, whether it calls itself my home, my fatherland, or my church: and I will try to express myself in some mode of life or art as freely as I can and as wholly as I can, using for my defense the only arms I allow myself to use – silence, exile, and cunning.

Funeral Anthem uit 44 Harmonies from 'Apartment house 1776'

John Cage

Cage gebruikt een bestaande melodie, maar hij haalt de delen zo uit elkaar, dat alle traditionele harmonie verloren gaat. Zo rest alleen een harmonie van klanken die geen betrekking hebben op elkaar en slechts door stilte worden verbonden.

Einde en begin

Wisława Szymborska; vertaling Gerard Rasch

voordracht door Anne van Lissa

Na elke oorlog
moet iemand opruimen.
Min of meer netjes
wordt het tenslotte niet vanzelf.
Iemand moet het puin
aan de kant schuiven
zodat de vrachtwagens met lijken
over de weg kunnen rijden.
Iemand moet waden
door het slijk en de as,
de veren van canapés,
de splinters van glas
en de bloederige voden.
Iemand moet een balk aanslepen
om die muur te stutten,
iemand het glas in het raam zetten,
de deur in de hengsels tillen.
Fotogeniek is het niet
en het kost jaren.
Alle camera's zijn al
naar een andere oorlog.

De bruggen moeten terug
en de stations opnieuw.
Van het opstropen
gaan mouwen aan flarden.
Met een bezem in de hand
vertelt iemand nog hoe het was.
Iemand luistert en knikt
met een hoofd dat nog niet is afgekletst.
Maar bij hen in de buurt
duiken al gauw lieden op
die het begint te vervelen.
Soms zal iemand nog
onder een struik
doorgeroeste argumenten opgraven
en ze naar de vuilnishoop brengen.
Zij die wisten
waarom het hier ging,
moeten wijken voor hen
die weinig weten.
En minder dan weinig.
En ten slotte zo goed als niets.

In het gras, overwoekerd
door oorzaak en gevolg,
moet iemand liggen die
met een aar tussen zijn tanden
naar de wolken staart.

Vrede

tekst C.S. Adama van Scheltema; muziek Hendrik Andriessen

Vrede, spreidt gij uw zachte vleugels
Over de donkere aarde heen –
Over de moeden en de gewonden,
Over de duizenden, die verzwonden,
Over al de snikkende monden,
Die verbleekt zijn van gewezen!

Vrede, daal gij uit de lichte sferen,
Waarheen gij vluchtet voor deze wereldsmart.
Daal over hen, die u hebben verraden,
En over de dwazen, die op u smaadden,
En over de blinden, die om u baden,
Daal--- daal gij weder in ons hart!

Opdat uw liefde daar weder wone,
opdat uw liefde ons weer genas.
Liefde bove' onze ijdele wensen,
Liefde over alle ijdele grenzen,
Liefde alleen van mensch tot menschen,
die eindelijk leerden wat liefde was!

Het laatste lied dat we zingen is een klein stukje uit een grotere
compositie op een tekst van Allen Ginsberg uit de tijd van de Vietnam-
oorlog. Stel je voor: een trein vol rekruten die op weg zijn naar een
front. Waar? Tegen een vijand. Welke?

Who's the enemy
Year after year, war after war
Who's the enemy
What's the weapon, battle after battle
What's the news, defeat after defeat
What's the picture, decade after decade?

SYRIOUS MISSION

Bij de uitgang zal er een collecte zijn voor het project **Syrious Mission**, een project van de Nederlandse componist Merlijn Twaalfhoven. In 2013 ging hij met musici naar Jordanië om daar een project op te zetten met Syrische vluchtelingen. Ze gaven workshops waarin kinderen met muziek hun verhalen konden delen. Dat resulteerde in een concert. Inmiddels zendt Syrious Mission eens in de 2 maanden een week lang Nederlandse vrijwilligers uit om muziekprojecten te organiseren voor getraumatiseerde kinderen en om ter plekke muziekdocenten op te leiden om dit werk voort te zetten.

Zie voor meer informatie:

<http://merlijntwaalfhoven.com/nl/muziekprojecten-inconflictgebieden/syrie>
en facebook.com/syrriousmission.

MET DANK AAN...

...Pieter en heel veel koorleden die zoals elk jaar weer hun inzet hebben getoond bij het maken van dit programma.

Programmagroep: Els Otten, Else Janssen, Eric Sander, Rob Hennekens, Wil Mulder

Vormgeving: Els Otten en Rob Hennekens

Floormanagement: Cock Voorn en Lian Rombouts

Website: Harry Berghuis

Onze dank gaat uit naar de fondsen die dit project mogelijk hebben gemaakt:

VSBfonds,
iedereen doet mee

Kunstraad groningen

 SNS Fonds Eemsmond

**PRINS BERNHARD
CULTUURFONDS**

De kunst van het geven

hsk

STICHTING H.S. KAMMINGAFONDS
Postbus 610
9700 AP Groningen

3+
STICHTING
BERINGER
HAZEWINKEL

vfonds
investeert in
VREDE

tekeningen G.H. Tribout